

Mándy Iván

EGY ESTE

A fotel előtt álltam. Az üres fotel előtt. A derekamat masszíroztam. Tornamutatványokra készülök? Térdhajlítás? Szökdecéslés? Fejkörzés?

Az előbb még ült valaki a fotelben. Werner úr a német televíziótól. Tolmácsot is hozott magával. Egy tollas kalapos fiatalembert. Végigvágta magát a díványon. De mindjárt felugrott. Mint aki sejti, hogy úgyse maradnak sokáig. A német úr szivarozott és mosolygott. Egy dokumentumfilmről beszélt. Budapestről szól majd a film, és én írom a forgatókönyvet. Más nem is írhatná.

A tollas kalapos buzgón bólogatott, és többször is megismételte. Először németül, majd magyarul.

– Csakis ön jöhet számításba. Hiszen ön Pest nagy ismerője.

Werner úr kedélyesen hunyorított. Váratlanul felemelkedett, mint akinek hirtelen dolga támadt. Szövege semmi, de azért a fordító fordított.

– Mindez egyelőre még csak terv, de majd időben értesítjük.

Mintha ezt már többször mondta volna. Egy kulcsfigura kulcsmondata.

Elég hamisan hangzott.

Ki tudja, talán ő is benne van a dologban. Vagy valaki más jelöltje lenne? Talán egy barátja, mit tudom én! Ha kell, síkraszáll érte. Meggyúrja a német urat.

Felém integettek, akárcsak egy távolodó vonat ablakából. A tolmács a kalapját is meglengette. A tollas kalapját.

Leléptek. Egyszerűen leléptek.

A fotel fölé hajoltam. Bele akarok nyomni valakit? Belefojtani?

Hát azért talán mégse lehet így elmenni! Ilyen hanyag fölénnyel. Ilyen megvetően. Igenis, megvetően! Jóformán el se búcsúztak.

Felröhögtem.

De hiszen már odalent elbúcsúztak! Odalent a téren.

Belepottyantam a fotelbe. Szinte hallottam a tolmács hangját. – Werner úrnak a másodpercei is meg vannak számlálva.

Mindez már a séta után. A nagy fölfedező séta után.

Mindent megmutattam Werner úrnak. Házakat toltam elé. Azokat a bombasebheyles külvárosi házakat, szerényen meghúzódo utcákat, templomot, kocsmát és a tereket. Csak hát ha neki a másodpercei is...

Akkor meg mi a fenének jött vissza? Talán, hogy itt még elszívjon egy szivart? Vagy ennek a fotelnek lehet valami különös varázsa?

Kinyitottam az ablakot.

Kedélytelen, sárgás fény a tér túlsó feléről.

A betegség háza.

Betegágyak az ablakok mögött.

Senki se hal meg ebben a házban. Csak éppen betegségek, hosszan tartó betegségek. Örökös betegségek.

Olykor kiültek az ágy szélére. Esetleg pár lépés séta. De ez már vakmerő kirucca-

násnak számított. Azok az elvékonyodott lábak, visszeres lábak, dagadt bokák, üszkös csónkok.

Árnyak az ágyak körül. Ó, nem a kórházból! Inkább a szomszédból, az emeletekről, a földszintről. Lakók, akik még mozogtak, még nem dőltek ágyra. Beadták az orvosságot, kiadagolták az ételt. Sótétedéskor kezdődött a szolgálat. Különféle edényekkel közlekedtek. Edényekkel, tálakkal, csészékkel. A betegek csak bennük bíztak. Hallani se akartak a kórházi személyzetről. Egyáltalán a kórházról.

Egyszer majd átmegegyek abba a házba. Körülöttem kohogés, nyögés, harákolás. Megfogom egy vaságy rácsát. Nézek egy csontsovány arcot, ahogy lassan belevész a párnába. De ez még nem a halál. A halál elhúzódik az ágy mellől.

Holnap Vándorral a Bogyáiban.

Lezüllött a Bogyai. A pincérek hanyagok, olykor egyenesen gorombák. És amit kihoznak! Minősíthetetlen! Egyszerűen minősíthetetlen! A vezetőnő vissza se köszön. De miért?

Beleordítottam a szobába.

– Honnan ez az égi fölény?!

Dühödten körülnéztem. Mintha mindenkit felelősségre akarnék vonni. Mégpedig személy szerint.

Soha nem jelentkezik Werner úr. Soha ebben az életben. Azért persze még nem lehet tudni. Mit nem lehet tudni, te idióta?! Most mondd meg, hogy mit nem lehet tudni!

Megcsörrent a telefon.

Werner úr! Hát persze. Werner úr döntött. Átlátta a helyzetet. Én vagyok az ő embere.

Vártam egy pillanatig. És aztán kissé fölényes, rácrős hangon.

– Tessék!

Egy női hang.

– Mándy-lakás?

– Mándy-lakás.

– Nem zavarom?

– Benne vagyok egy novellában.

– Sajnálom, igazán. (Szünet.) Egy félóráról lenne szó.

– Semmit se tudok vállalni. Semmiféle átdolgozást vagy ilyesmit.

– Nem munkáról van szó.

– Hát akkor?

– Majd odafönt elmondanám. A Havas Erzsitől tudom a címét.

– A Havas Erzi...

– Biciklin jövök.

Egy kattanás. A hang elnémult.

Én pedig megmerevedve a telefon mellett. Lassan beljebb húzódtam. De még mindig olyan dermedten. Az egyik lábamat nem biztos, hogy követi a másik. És az a szibbadás a karomban!

Nem munkáról van szó. Hát akkor miről?

Bicikkel jön. Mit akart ezzel? Miért kell ezt hangsúlyozni? Szigorúan, kissé ellenségesen. Igen, igen! kissé ellenségesen. Jön, amivel jön. Trolival, busszal, villamoson, kocsival. Nem! Kocsival soha! Az gyűlöletes. Mélységes megvetéssel kígyózik az autók között a biciklijével.

Ez a lány rossz hírt hoz. Honnan? Kitől? Mindegy. Az biztos, hogy nem a lobogó lelkesedés repül felém. Ez nem egy régi szerelem fellobbanása.

Biciklivel jön.

Megérintettem a fotel vállát.

Nem ültem le. Erre most már nincs idő. Vagy mégis? Nem engedem be. Nem nyitok ajtót. Kihúzom a kulcsot a zárból. Higgyen, amit akar. És ha éppen kedve van, csöngessen csak! Csöngessen! Majd csak abbahagyja. Nem hagyja abba. Ez a lány nem száll le a csengőről.

Tessék! Máris két rövid csöngetés.

– Nyitom már! Pillanat!

Vörösszőke, kockás inges lány az ajtóban. Vizsgálódó tekintet. A hóna alatt akatáska.

– Nem tartom fel sokáig.

Odabent a szobában.

– Megkínálhatom valamivel? Egy pohárka...

Megrázta a fejét. Az arca megkeményedett. Mintha azzal a pohárka valamivel le akarnám venni a lábáról. Vagy éppen én akarnám őt feltartani. Hiszen neki *feladata* van. Nem időzhet itt órákig. En csak egy állomás vagyok. Valamilyen útnak egy nem túlságosan fontos állomása.

– Ragaszkodik hozzá, hogy bemutatkozzam?

– Nem túlságosan.

Az íróasztal mögé húzódtam. Ő meg előttem a táskájával. Váratlanul megnyhült a tekintete.

– Különben Szilágyi Zsuzsa!

A táska kissé lejjebb csúszott a hóna alatt.

– Hogy van a szeme?

– A szemem?

– A Havas Erzsitől hallottam, hogy az utóbbi időben...

– ...begyullad, könnyezik. Nem olyan vészes.

– Csöpögtetni kell.

– Hát igen, rendszeresen csöpögtetni.

– És maga rendszeresen csöpögtet?

– Hááát...

Egy ív az asztalon. Észrevétlenül csúszhatott elém. Fölnéztem valahogy olyan ségélykérően.

– Kérem, olvassa el! És aztán, ha úgy gondolja...

– Ha úgy gondolom...

– Olvassa el.

A hangban semmi szigorúság. Inkább valami bizakodásféle. Igen, a lány bízik ebben az emberben, aki az asztal mögött ül. De hát mi ez? Miféle irat?

Lassan, óvatosan magamhoz húztam. Milyen sima, sehol egy gyűrődés.

Felemeltem, kissé meglengettem. Talán elszálllok vele együtt.

Mondatok, mondatfoszlányok ugrottak elém.

Prágában súlyos ítéletek születtek... Mindnyájunkat mélységes aggodalommal tölt el...

Megismételtem.

– Súlyos ítéletek.

– Talán azért csak hallott róla?

– Igen, persze.

Ez nem hangozhatott nagyon meggyőzően. Fölém hajolt, és a vállamon keresztül olvasni kezdte.

– *1979. október 24-én Prágóban súlyos ítéletek születtek.*

Elhallgatott. Eltűnt mellőlem. Magamra hagyott az ívvel. Én meg szerencsétlenül bukdácsoltam a szövegben.

– *Tiltakozunk a Charta 77 perében hozott ítéletek ellen.*

Egy pillanatra felmerültem. Tekintetemmel a lányt kerestem. A fotelből nézett rám. Nyugodt, tiszta tekintet.

Visszasüllyedtem. Az ívbe.

Követeljük az elítéltek szabadon bocsátását.

Szóval, nemcsak tiltakozunk, követelünk. És én is követelek?

Hónapokon keresztül aggódva figyeltük a prágai per előkészületeiről érkező híreket. Felháborodva értesültünk a cinikus ítéletekről.

És most a nevek. Az elítéltek nevei.

Peter Uhl

Václav Benda

Jiří Dienstbier

Václav Havel

Itt megálltam.

– Václav Havel... egy író.

– Írókkal is megtörténhet ilyesmi.

– Igen, persze. (Szünet.) Nálunk is játszották egy darabját.

– Most már nem játsszák.

– Kerti mulatság... ez volt a címe. Vagy Kerri ünnepély? Kálmán György is játszott benne.

A lány szaporán bólogatott. Szaporán és kissé ijedten. Talán mindjárt elmondom az egész szereposztást.

Hosszan előrenyújtottam a lábamat.

– Szászorszépek.

– Mit mond? – Felállt a fotelből. Elindult felém, mint a gyorsszolgálat.

– Szászorszépek. Egy nő rendezte. Věra Chytilová. Mi van vele? Lehet, hogy őt is...

– Nem tudom. Nem hallottam róla.

– Őt azért talán mégse...

– Nem tudom.

Az ív lecsúszott az asztalról. Utánakaptam. És megint elkezdődött az olvasás.

Az emberi jogok és a demokrácia védelmében szükségesnek tartjuk, hogy Ön tekintélyét latba vetve lépjen fel az elítéltek felmentése és szabadon bocsátása érdekében...

Elakadtam.

– Ki az az Ön?

A lány fölém hajolt.

– Ha elolvasná ott felül.

Elolvastam ott felül.

Nyílt levél Kádár Jánosnak

az MSZMP első titkárának

az Elnöki Tanács tagjának.

Elnémultam. Majd egy idő múlva.

– Eljut hozzá? Kézbe veszi? Elolvassa? Végig elolvassa?

– Elképzelhető. – Még mindig úgy fölém hajolva. Talán barackot nyom a fejemre.

Hirtelen hátrafordultam.

← És hogyan reagál rá?

(Reagál! Soha ki nem ejtettem ezt a szót! És most tessék!)

– Meg fogjuk tudni.

Csend.

– Azt mondják, jól sakkozik.

– Nem tudom. Még nem sakkoztam vele.

Csend.

Váratlanul kibukott belőlem.

– Ahol jó filmeket csinálnak, ott kitör a forradalom.

Halványan elmosolyodott.

– Semmit se hallottam a maga Chytilovájáról.

– Az én Chytilovám?

– Rajong érte.

– Meglehet.

– Azért nem kell megsértődni.

– Ki sértődött meg?

– Maga kissé tüskés.

– Igazán? Ezt is a Havas Erzsitől tudja?

– Nem is tüskés. (Kis nevetés.) Pikírt! Ez az! Pikírt.

– Szúr a szemem, pikírt vagyok. Mit mondott még a Havas Erzsi?

Közel hajolt hozzám. Az arcunk majdnem érintette egymást. Csillogó, barna szem.

A felső ajka fölött vékony vonal. Egy behagedt seb. Kés? Egy kés nyoma? Nem, ez a lány nem kerülhet ilyen helyzetbe. Miért ne? Mindenféle helyzetbe kerülhet. Elvihetem moziba. Biztosan szeret mozizni. Ívekkel rohangál, de ha éppen van egy kis ideje...

Közben valami eszelős makacssággal.

– Az Első Titkárnak soha nem adják át azt a levelet.

Elnézően megrázta a fejét. Egy újabb ívet csúsztatott elém.

– Talán még ezt is átadják.

Nevek, nevek és nevek egymás alatt. Szúrósan szálkás betűk, kérkedően kacskaringósak, elveszetten botorkálók, egy kéz görcsös rángása.

– A ültakozók?

Bólintott. Sétára indult a szobában. Egy pillanatra felém fordult.

– Szóval, magára bízom.

Én meg szinte ellenségesen.

– Azért ha lehet, még átnézem a névsort.

– Ez csak természetes.

Átment a másik szobába. De onnan is szemmel tart. Minden mozdulatomat figyeli. Kisdobos lehetett az úttörőknél. Nagyon is buzgó kisdobos.

Félig felemelkedtem. És majdnem átordítottam.

Nem vagyok hajlandó! Nem vagyok hajlandó!

A lány szólalt meg a szomszédból.

– Mondja, ez az édesanyja? Itt... a képen?

- Igen, az édesanyám.
- Ahogy ott ül a kertben szalmakalapban, kendővel a vállán... Olyan végtelen nyugalom árad belőle.
- Hát ezt eltalálta! Soha nem volt egy nyugodt napja.
- Egy kíváncsi kislány nézett rám az ajtóból.
- Mit mond?
- Á, semmi! Hagyjuk!
- Na jó, igazán nem akartam zavarni. De ugye nagyon szerette magát?
- Igen, azt hiszem.
- Azt hiszi?

– Ez valahogy rosszallóan hangzott. Mintha csalódott volna. Visszahúzódott anyához. Talán elkezdődik egy beszélgetés? Miért is ne?

Elöttem a névsor. A tiltakozók névsora.

Hirtelen olyan forróság öntött el. Lángolt a nyakam. A homlokom majd szétpattant. A kezem elszabadult. Köröket írt le a levegőbe, egymásba omló köröket.

Apát hallottam valahonnan messziről.

– Begyulladtál, öreg?

Időr kell hogy nyerjek. Ez most a legfontosabb. Végigmegyek a névsoron.

Közben csak történik valami. Rosszullét. Ájulás. A lány úgy talál rám a padlón. Egyáltalán nem talál rám. Elveszek a sorok között. Soha nem kerülök elő.

Le-fől siklottam a nevek között. Siklottam, pörögtem, hintáztam valami olyan szédületben!

Boross Lajos, tanár. – Naiv örült! Elveszik tőle a katedráját. Leküldik egy tanyára. Egy tanyai iskolába. Soha nem kerül vissza Pestre.

Czirák György, szerkesztő. – Elbúcsúzhat a lapjától.

Leszánkáztam az oszlop közepére.

Merényi Rózsa, költő.

Itt azért elidőztem egy kicsit.

Háromszor köszöntem neki a buszban. Csak nézett merev, üres tekintettel, bele az arcomba. Lassan elfordult.

Hát igen!

A mosolyok megfagytak

Az arcok bezárultak

és elfordultak

Azokban az években

Azokban a bizonyos években

A személyi kultusz idején.

Tóth Bertalan, író. – Azért fölfedezett a Darling presszóban. Nem jött oda hozzám, na nem! Az ajtóból nézett. Mosolygott. Felém intett. Majd olyan srácos jópofasággal.

– Mondd, Iván, te még mindig az amcsikat várod?

Csönd a presszóban. Kanál koccant egy pohárhoz. Valaki felnyögött.

– Esküszöm, hogy egyszer még a székeket is elhurcolják innen!

És megint a csönd.

Kátay Kálmán professzorral együtt ültünk a Darling asztalánál. A két tenyere közül nézett rám olyan megvert tekintettel.

– Prügelknabe vagyok, Mándy, kérem! Az a Kassák-előadás! Ön bizonyára ott volt. Hát akkor tanúja lehetett annak a szégyenteljes jelenetnek, ami ott lejátszódott. Még

ki se ejtettem Kassák nevét, és ők már dobogtak, csoszogtak, kóhögtek, és amikor azt a következetes, konok magatartást említettem, ami Kassák Lajost egész életében jellemezte – kitört a vihar. Füttykoncert, pífujolás, ordítozás. Hagyja abba! Elég! Hallgasson! Senki se kíváncsi magára! Vén Jegesmedve!

Miféle hang ez? Miféle stílus?

Vén Jegesmedve!

Elhallgatott. Majd megint csak azt motyogta:

– Prügelknabe vagyok!

A fej összezsugorodott. Úgy dörzsölgette, mintha szét akarná morzsolni.

Egy presszóslány szaladt el mellettünk.

A professzor utánafordult. Felsőhajtott valahonnan a mélyből.

– Vadember voltam, Mándy, kérem!

És amikor elvitték hozzá az ívet? Habozás nélkül aláírta? Vagy pedig...?

Balogh Béni, költő, műfordító. – Na tessék! Hozzá is eljutott az ív. Őt is meglátogatta a lány a kopott budai ház kopott kis szobájában. Ketten fogadták. Béni és Szüri. Az a nagy fejű, kissé elhízott szürke kandúr. Már elég öreg, de még mindig nagy nöcsábász. Ejszaka indult útjára. Béni mindig kinyitotta neki az ablakot. És akkor is kinyitotta, ha visszatért. Szüri kedvenc helye a szekrény felső polcán az összehajtott ingeken. Ő végezte a nyersfordításokat.

Balogh Béni átvette az ívet. Egy pillanat alatt aláírta.

– Bele se néz?

– Szükségtelen.

Ahogy Szürivel magukra maradtak, megbeszélték a dolgot.

Ugyan! Szót se ejtettek az egészről.

Átugrottam egy másik aláíróra.

Egyik aláíróról a másikra! Egyikről a másikra!

Sebők János, festő. – Nem lesz kiállítás a néhány évig. Talán restaurál, vagy ostoba könyveket illusztrál. És akkor még egész jól megúsza.

Czakó Balázs, lektor.

Zsótér Andrea, politológus.

Várnai Gusztáv, író. – Tévétévéjátékok népszerű szerzője. Egy időre eltűnik a képernyőről.

Virágh Andor, költő.

Hol találtak rá? Melyik aluljáróban?

Návai Béla, gyógyszerész.

De hát ő meghalt.

Návai Béla gyógyszerész visszaadta lelkét az Úrnak. Ez állt az újságban. Negyvenkilenc éves korában hosszas szenvedés után. És ennek már legalább egy hónapja.

Mikor írta alá az ívet?

Nem mindegy?

Ingusz Henrik, családgondozó.

Czövek Olivér, lelkész.

Az ívet simogattam. Közben egyre csak azt ismétелgettem.

Czövek Olivér! Czövek Olivér!

Majd váratlanul.

Té Brenner Éva!

Várnai Gusztáv!

Virág Andor!

Ingusz Henrik!

És megint csak

Czövek Olivér!

Összemosódtak előttem a nevek. Elveszetten csúszkáltam az íven.

Körülottem csönd. És abból egy hang.

– Nos?

Előttem a lány. Hosszan nézett ki tudja mióta.

Állt és várt.

A lány arca szétfoslott, eltűnt. És eltűntek az ívek is az asztalról.

Egyedül maradtam. Egyedül a gyávaságommal.

Rakovszky Zsuzsa

JÓB

Ma éjjel, álmomban, megint utaztam.

Anyám, szegény, írt, hogy jöjjenek azonnal,
a szívét panasolta (vagy húsz éve halott már).

Valami rossz arcú idegen a vonatban
folyton engem lesett, látszott, hogy rosszat forral,
ócska kabátok közül sunyított rám,
egy kihalt állomáson leszálltam, vizet ittam,
az a gyanús alak meg eltűnt a csomagommal,
énnálam meg se pénz, se igazolvány...

Reggelre befagyott a konyhaablak.
Csak nem bírja, hiába, kifűteni a kis
rossz vaskályhám azt a köves hodályt sehogy sem.
Pedig föltüzelem, legyen az rongydarab vagy
használt étolaj... Mindegy, nagyobb hideget is
értem én... Igaz, a barakkot az az ötven
ember csak belehelte... Hogy hányan ottmaradtak,
de hányan... Nem is értem, én hogy lehetek itt...
De engem mindig őrizett az Isten.

Csoda pedig – tíz év ott, a jéghideg pokolban,
a sarkkörön, napi hatvan deka kenyéren.
Hetven kiló vagyok: ott nem nyomtam negyvenet sem.
Aztán itthon... Söpörtem, gyapjúbálákat hordtam,